

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д.ик.н. Юлия Маркова Дойчинова –
Университет за национално и световно стопанство,
Научна специалност Икономика и управление (Аграрна икономика),
Член на Научно жури съгласно Заповед № 257/27.03.2018 г. на Ректора на
СА „Д.А.Ценов“ гр.Свищов

на дисертационен труд на тема „ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА РАЗВИТИЕ
НА СТРАТЕГИЧЕСКИЯ ИНОВАЦИОНЕН ПОТЕНЦИАЛ НА ФИРМИТЕ“,
разработен от Елица Лазарова Кръстева - докторант към катедра
„Стратегическо планиране“ на Стопанска академия „Д.А.Ценов“ гр.Свищов

I.Общо представяне на дисертационния труд

Представеният за рецензиране дисертационен труд е с общ обем 189 страници, в т.ч. 166 страници основен текст, 6 страници използвана литература и 27 стр. приложения. Той се състои от увод, три глави и заключение.

За обект на изследване са определени агрофирмите от Северния централен район на страната, а за предмет - възможностите за разкриване на стратегическия иновационен потенциал в българските агрофирми.

Основната цел на дисертацията е изследване на възможността за разкриване на стратегическия иновационен потенциал на българските агрофирми от Северен централен район.

Списъкът с използвана литература включва 104 позиции, от които 36 на латиница и 72 на кирилица. Приложенията включват таблици и копия на финансови документи на изследваните фирми.

II. Преценка на формата и съдържанието на дисертационния труд.

В увода е направен сполучлив опит за защита на актуалността и значимостта на проблема за развитието на стратегическия иновационен потенциал на фирмите, като акцентът е поставен на текущото състояние на българските бизнес структури, иновативната политика на ЕС и значението на иновациите за конкурентноспособността, производителността и устойчивостта на икономиката.

Докторантът е посочил основните български автори, които са работили по предмета на изследването, но не е представил направленията и резултатите от разработките им, което затруднява позиционирането на дисертационния труд в сравнение с предшестващи изследвания.

Предметът и обектът на изследване са правилно определени.

Основната изследователска теза е формулирана нетрадиционно, тъй като не е представена като твърдение (изследователски въпрос), който може да се докаже или отхвърли. В настоящата си редакция тя по-скоро очертава възможностите и значимостта на предлаганата методология.

Ограничителните условия не са получили най-добрата си обосновка и редакция. Не е представен по подходящ начин основния ограничаващ фактор – възможностите и мотивацията за иновации.

В първата част на първа глава „Иновациите като средство за повишаване конкурентоспособността на българските агрофирми“, на основата на значителен брой източници е направен литературен обзор и са изяснени същността и характеристиките на иновациите. Подробно и аргументирано са представени и оценени различни класификации на иновациите и тяхната специфика в аграрния сектор, което е позволило на автора да систематизира видовете иновации според степента им на приложимост по десет критерия (таблица 1.2).

Разработките в тези два параграфа, докторантът умело е използвал при анализа на същността и характеристиките на иновационния потенциал. В тази част на материала положително оценявам подхода и уменията на автора коректно да представи и анализира противоречивите резултати от научни изследвания в различни сектори, приложили оригинални методически подходи.

Логично и сполучливо от позициите на системния подход са разгледани и изведени ключови фактори за увеличаване на иновационния потенциал.

Последната част на първа глава е посветена на характеристика на иновационния потенциал в България и състоянието на агробизнеса. В нея на основата на разнообразни литературни източници се оценяват позициите на българската икономика в различни класации и причините за ниската конкурентоспособност, слабата иновационна активност на фирмено ниво и намаляващия икономически ефект от тях през последните години. С

основание докторантът прави извода, че „националната иновационна система се характеризира със слабо търсене и предлагане на иновации“ (стр.56).

Състоянието на селското стопанство, тенденциите на неговото развитие и иновационната му активност са оценени на национално ниво с използването на широка гама от резултативни показатели за промените в ролята на земеделието в икономиката, брутната му продукция, брутната добавена стойност, нетния предприемачески доход, външната търговия и др. С оглед оценка на иновационния потенциал логично докторантът е оценил и промените в производствените структури, в съотношението между растениевъдство и животновъдство в брутната продукция, динамиката на външната търговия с аграрни стоки, пазарната инфраструктура и др.

Правилно за целта на анализа са използвани и резултати от изследвания на други автори и публикации на Европейската комисия за мястото на страната ни сред останалите страни-членки, като тя е отнесена към групите на „скромните иноватори“ и на „догонващите“ и „изоставащите“ страни в областта на иновациите.

Положителна оценка заслужава опита на докторанта да систематизира външните и вътрешните ограничения на иновационния потенциал, както и да изведе критериите за оценка на иновационния потенциал .

Втората глава е озаглавена „Инструментариум за изследване на стратегическия иновационен потенциал на агрофирмите“. В първия от четирите параграфи накратко е изложена методическата рамка и последователността на осъществяването ѝ. Последователно и сполучливо са представени връзките между отделните стъпки при разкриване на иновационния потенциал на организациите (фигура 2.1.). Във следващите три части са приложени избраните методи.

Положително оценявам приложения SWOT анализ с използването на резултати от оценка на факторното влияние на вътрешни и външни характеристики за селскостопанските производители в Северния централен район от 132 аграрни фирми. Профилът на земеделските производители и неговото позициониране са позволили на автора не само да определи типа на стратегията, а и необходимите действия за нейната реализация.

В следващата част са представени същността и изискванията на технологичния одит, като след представяне на методическия подход и неговата последователност, той е

апробиран за две земеделски кооперации от изследвания район за седемгодишен период, като са изведени и обосновани коригиращите действия на кооперациите. Осъщественото проучване и направените оценки по 48 критерия на иновационния потенциал на изследваните организации показват възможностите на Кръстева да осъществява самостоятелни научни изследвания и да прави изводи и заключения.

Възможностите и ограниченията при използване на бенчмаркинг за разкриване на стратегическия иновационен потенциал на агрофирмите от Северен централен район са обект на анализ в края на втора глава. Докторантът е осъществил бенчмаркинг изследване на две земеделски кооперации - ЗК Караманово и ЗК Царевец, като е разработил и използвал десетстепенна експертна оценка. На тази основа са разкрити добри практики в сектора и са обосновани насоки за подобрения и за корегирани действия в одитираните фирми.

Третата глава „Стратегии за развитие на иновационния потенциал на агрофирмите“ включва четири параграфа. Иновационните стратегии сполучливо са представени във връзка с общите стратегии, като е подчертано, че общата фирмена стратегия определя основното съдържание на иновационната, но разработването изисква анализа и оценката и на редица допълнителни фактори. На тази основа логично са обосновани и приложими иновационни стратегии в агробизнеса.

Оценката на готовността на фирмите в аграрния сектор да прилагат иновативни стратегии е направена на базата на анкетно проучване и структурирани интервюта с представители на държавни и браншови организации с отношение към иновационните процеси, което на практика е дало възможност на автора да съчетае мнението на земеделските стопани с оценката на експерти.

Последният параграф включва стратегически профили на иновационна активност в агросектора, като фирмите от Северния централен район са позиционирани в три основни стратегически профила – стабилизационен, конкурентен и агресивен. В тази част са изведени и профилите на земеделските кооперации – обект на изследване в предшестващите части на дисертацията.

Обобщената ми оценка е, че дисертационният труд представлява цялостно завършено научно изследване на проблемите на стратегическия иновационен потенциал на фирмите и неговото развитие, което показва уменията на автора: да прави оценки на

литературни източници; да избира и съчетава за целите на своето изследване известни методи и с тяхната апробация да достига до нови резултати; да осъществява анализи и да разработва насоки и препоръки.

III. Научни и научно-приложени приноси на дисертационния труд.

Дисертационният труд съдържа редица идеи и резултати с приносен и потвърдителен характер. Справката за приносите обективно отразява достиженията на научното изследване, по-съществените от които са:

✓ Приносен момент с характер на развитие и допълване на научното познание за иновационния потенциал и ключовите фактори на иновационната среда в агрофирмите представлява систематизирането на иновациите според степента на тяхната приложимост в българските фирми в аграрния сектор;

✓ Разработена и апробирана е оригинална методическа рамка, позволяваща поетапен анализ на стратегическия иновационен потенциал на фирмите. Тя може да бъде използвана за оценка и в други сектори на икономиката, както и при разработване на методики за оценка на иновационния потенциал.

✓ Приносен характер има и подходът за определяне на стратегиите в зависимост от иновационната активност, технологичната позиция и „технологичния трансфер“, който е основа за разработването на стратегическите профили на фирмите в аграрния сектор;

✓ Изведени и обосновани са факторите, определящи просперитета на организацията и са разработени възможни корегирани действия и насоки, отчитащи добрите практики в аграрния сектор.

IV. Публикации и участия в научни форуми.

Докторантът е представил по темата на дисертацията списък с 5 броя публикации, в т.ч. научна студия („Алманах научни изследвания“ СА „Д.А.Ценов“), 2 статии в научни списания на Лесотехническия университет и СА „Д.А.Ценов“ и 2 доклада, изнесени на научни конференции (едната с международно участие). Всички публикации са на български език, а 4 от тях са самостоятелни. Съдържанието на публикациите отразява постигнатото в отделни части на дисертационния труд.

Авторефератът има всички необходими елементи и е структуриран в съответствие с изискванията. Той в необходимата висока степен отразява съдържанието на дисертационния труд.

V. Критични бележки, въпроси и препоръки по дисертационния труд.

Дисертационният труд можеше да има и по-добра структура, като теоретичната глава беше разширена със сегашните параграфи 3.1. и значителна част от 3.2. Втора глава следваше да съдържа само инструментариума, описан в 2.1 и разширен с конкретните въпроси на приложение на избраните методи, докато самият анализ, съдържащ се в 2.2., 2.3. и 2.4, можеше да се включи в отделна аналитична глава.

Не приемам, че „развитието на стратегическия иновационен потенциал изисква разработването и прилагането на подходящ инструментариум“. По-скоро негово изследване изисква такъв. Самото развитие изисква преди всичко подобряване на институционалната и икономическата обвързаност между „наука-бизнес-практика“, подобряване на редица параметри на бизнес средата, подобряване на ресурсното осигуряване, иновационната култура и т.н.

Представеният дисертационен труд е неоспоримо доказателство, че докторантурата (като последна образователна и първа научна степен) е постигнала своя резултат – изградила е един млад научен работник с възможности да прилага и разработва оригинални методически подходи и да провежда научни изследвания. Оценката на постигнатото можеше да е още по-висока, ако изследването (с изключение на SWOT анализа) беше проведено на по-голям брой обекти. Това би засилило значението на получените изследователски резултати.

Към докторанта имам следните въпроси:

✓ Какви са Вашите основания за начина, по който сте формулирали ограничителните си условия? Защо извън обхвата на изследване оставате едноличните организационни форми? Как ще защитите Вашето допускане, че големите земеделски стопанства „срещат значително по-малко проблеми при разкриването и развитието на иновационния си потенциал“ (стр.6).

✓ Кои според Вас са основните условия и предпоставки за развитие на иновационния потенциал на фирмите в аграрния сектор? Как бихте ги ранжирали за условията на Северен централен район?

Препоръката ми към докторанта е да продължи изследователската си работа по оценяване на иновационния потенциал и стратегическото управление и да публикува резултатите (в т.ч. и от дисертацията си) в специализирани научни издания на чужд език

VI. Обобщено заключение и становище.

Посочените резултати и научни приноси моменти, съдържащи се в дисертационния труд ми дават основание за извода, че той напълно отговаря на изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България и на Правилника за неговото приложение в Стопанска академия „Д.А.Ценов“ гр. Свищов за присъждане на образователната и научна степен „доктор“. По тези причини, оценката ми за дисертационния труд на тема „Възможности за развитие на стратегическия иновационен потенциал на фирмите“ е положителна. Ще гласувам на заседанието на Научното жури с убеденост за присъждането на Елица Лазарова Кръстева на образователната и научна степен „доктор“ по докторска програма „Планиране“

10.05.2018 г.

Рецензент:.....
(проф.д.ик.н. Юлия Дойчинова)